

STICHTING WERKGROEP FLORAKARTERING DRENTHE (WFD)

maart 1993

Beste Atlasmedewerkers,

De tjiptjaf is terug en citroentjes, kleine vossen, dagpauwogen en zelfs een enkele gehakkelde aurela zijn op de eerste mooie, zachte voorjaarsdagen rond half maart uit hun overwinteringsplaats te voorschijn gekomen. Inmiddels bloeien ook de meeste voorjaarssoorten volop. Iedereen zit dan ook vast en zeker te popelen om weer met een WFD-formulier het veld in te gaan en met smart te wachten op deze nieuwsbrief met informatie over de activiteiten voor dit jaar.

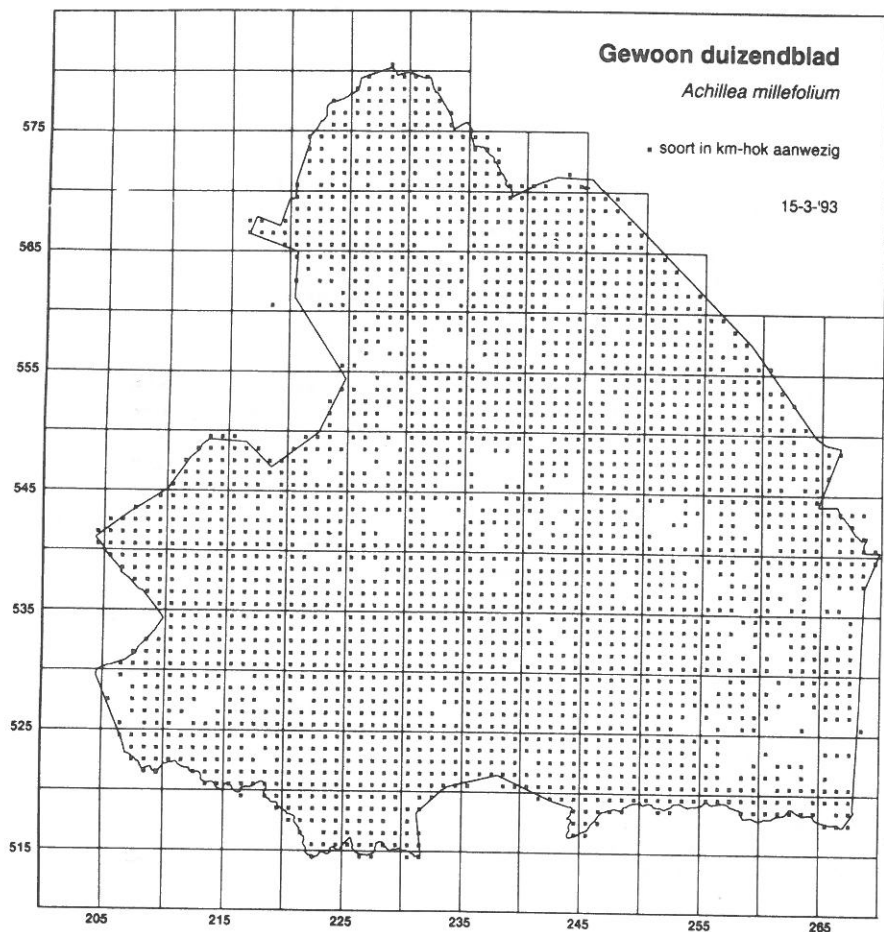
Behalve de lijst met excursiedata voor dit seizoen vinden jullie in deze nieuwsbrief een bijdrage van Ate Dijkstra over de verspreiding van Hop (*Humulus lupulus*), een overzicht van de stand van zaken van het veldwerk aan de hand van de verspreidingskaartjes van twee zeer algemene soorten en het vast nog niet volledige verspreidingskaartje van Gewoon Speenkruid (*Ranunculus ficaria*).

Stand van zaken van het veldwerk

De afgelopen winter zijn alle binnengekomen formulieren van het seizoen 1992 en ook vele waarnemingen uit andere bronnen verwerkt. Als we het verspreidingskaartje van enkele zeer algemene soorten gebruiken als indicatie voor de vordering van het veldwerk voor de Atlas van de Flora van Drenthe, dan mogen we met z'n allen best trots zijn op de inmiddels bereikte resultaten. Zelfs met alleen de stippen per kilometerhok herkent iedereen direct de contouren van Drenthe uit het verspreidingsbeeld van Gewoon duizendblad (*Achillea millefolium*, fig. 1) en Straatgras (*Poa annua*, fig. 2). Er zijn natuurlijk nog altijd witte plekken, zoals de oostelijke veenkoloniën, de kernen van grotere plaatsen en de streek rond Veenhuizen. Bedacht moet worden dat deze kaartjes gemaakt zijn op basis van de per half maart geautomatiseerde gegevens. Met name vanuit de Milieukartering Drenthe is nog een heleboel gegevensmateriaal "onderweg". Met behulp van deze waarnemingen zullen ook nog vele tientallen km-hokken voor deze en vele andere soorten "zwart" worden. Om een indruk te krijgen van de toename van de hoeveelheid waarnemingen is het voorbeeld van Gewoon duizendblad wel illustratief: was het aantal kilometerhokken waarvan de soort eind 1991 bekend was 2190 (Nieuwsbrief 22, mei 1992), nu bevat het verspreidingskaartje van deze soort al 2416 stippen.

Eén van de soorten die al heel snel weer moeilijk te inventariseren zijn, is Gewoon speenkruid. Op dit moment is deze voorjaarsbloeiër in Drenthe van ruim 500 km-hokken bekend (DFK = 6, fig. 3). Het vermoeden bestaat echter, dat de nu goed herkenbare gele sterren in de zon glanzen langs slootjes en vochtige bosranden in kilometerhokken, die wel als goed of volledig onderzocht te boek staan, maar waarvan Gewoon speenkruid niet is opgegeven. Het is daarom zinvol aan de hand van het verspreidingskaartje na te gaan of die bloeiende speenkruid-pollen die je tijdens een fiets- of wandeltocht tegenkwam, wel "verantwoord" zijn.

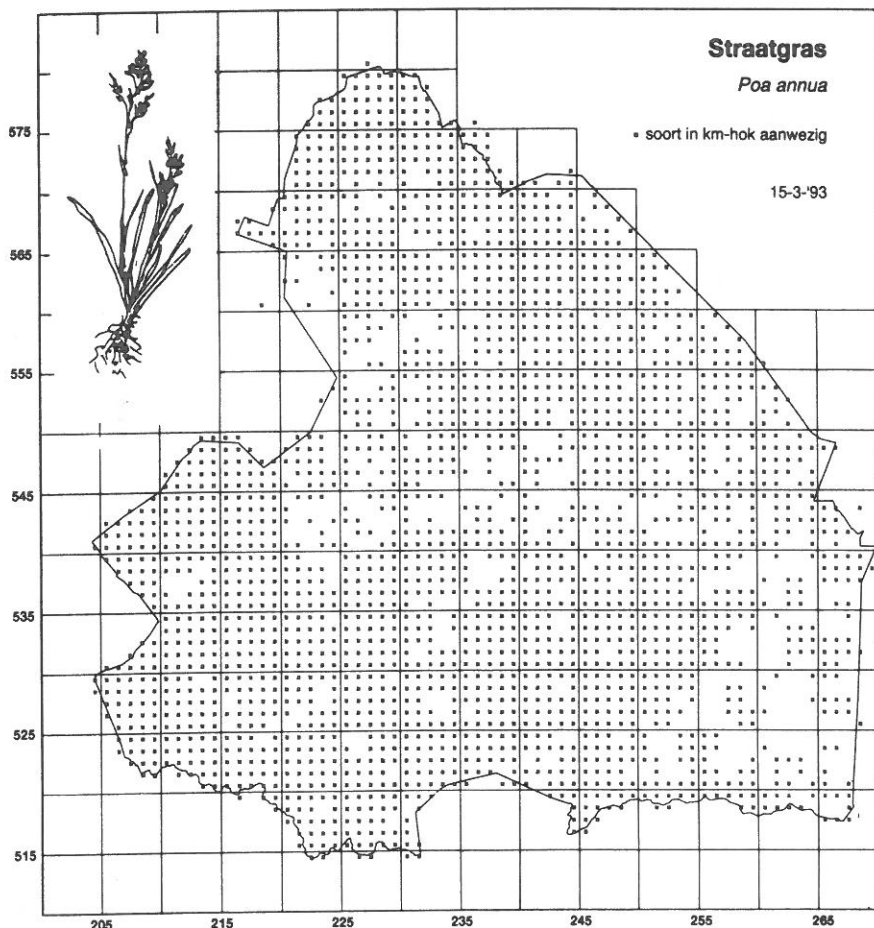
Op het kaartje zijn de 5 x 5 km grenzen van de atlasblokken weergegeven. Elke stip betekent de aanwezigheid van Gewoon speenkruid in het betreffende kilometer-hok. Als in alle km-hokken van een atlasblok Gewoon speenkruid is gevonden, moeten er dus 25 stippen staan. Met behulp van de topografische atlas is het vrij eenvoudig "uit te tellen" of er al Gewoon speenkruid voor een hok is opgegeven. Zo niet dan houden we ons van harte aanbevolen voor aanvullingen. Dat geldt overigens ook voor andere, met name bijzondere soorten, bijvoorbeeld adventieven. Speciale formulieren voor het noteren van zulke "losse" waarnemingen zijn aan te vragen bij het secretariaat.

Figuur 1: De verspreiding van Gewoon duizendblad (*Achillea millefolium*) in Drenthe

Te inventariseren km-hokken in 1993.

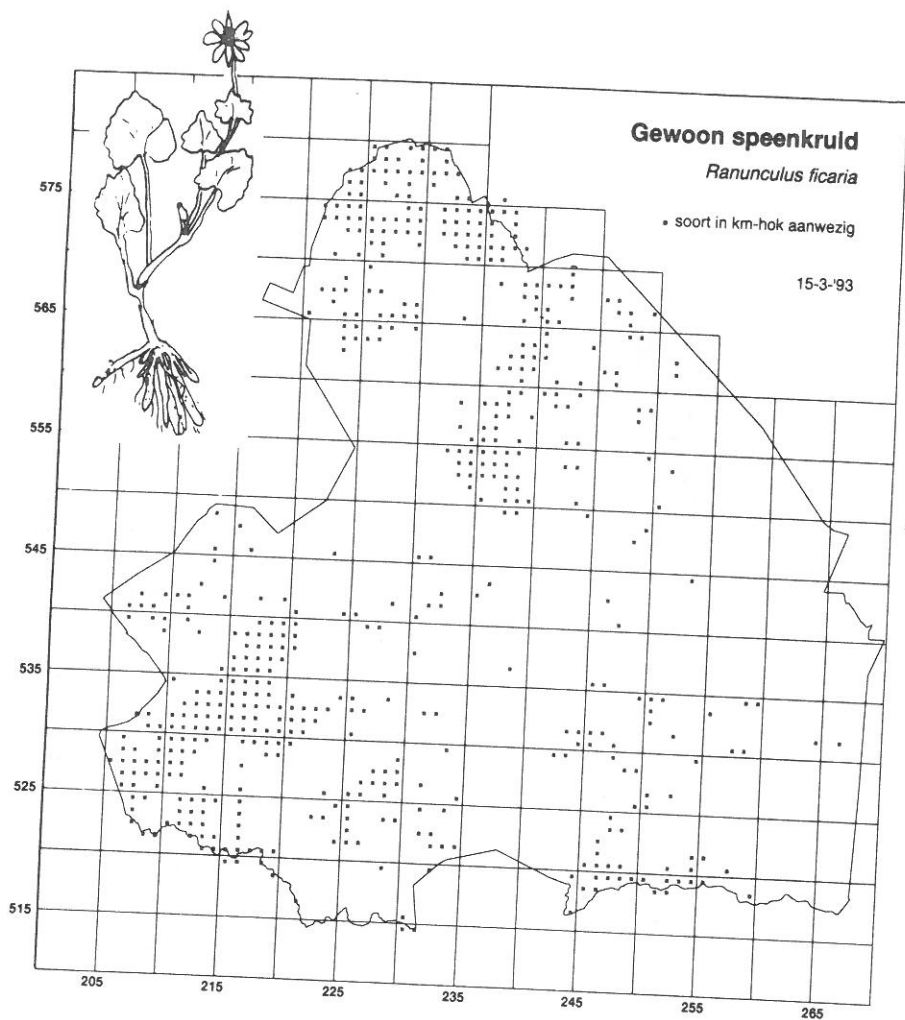
Op dit moment zijn van vrijwel alle soorten voldoende gegevens bekend om een goed beeld te kunne schetsen van de verspreiding binnen Drenthe. Toch is door de werkgroep deze winter gekozen voor zo lang mogelijke voortzetting van het inventarisatiewerk om een zo volledig mogelijke Atlas van de Flora van Drenthe te kunnen maken. Met de nodige slagen om de arm mikken we op publicatie van dit gezamenlijke werkstuk in de winter van '94-'95.

Figuur 2: De verspreiding van Straatgras (Poa annua) in Drenthe

Dat betekent dat we in elk geval nog één, vermoedelijk zelfs twee seizoenen de laatste puntjes op de i kunnen zetten om het aantal onvoldoende of zelfs helemaal niet onderzochte hokken zo klein mogelijk te maken.

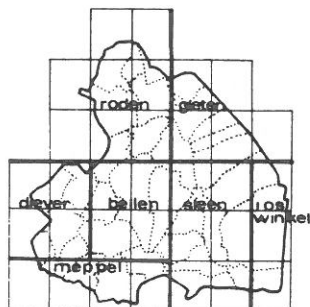
De werkgroep hoopt dan ook dat velen ook dit jaar één, maar liefst meer kilometerhok(ken) willen inventariseren. Tegen de tijd, dat deze nieuwsbrief bij u in de bus rolt, hebben alle districtscoördinatoren een lijst ontvangen, waarop voor elk km-hok vermeld staat hoeveel soorten er tot nu toe van bekend zijn. Zij weten dus precies welke km-hokken nog (nader) onderzocht moeten worden.

Figuur 3: De verspreiding van Gewoon speenkruid (*Ranunculus ficaria*) in Drenthe

Om te voorkomen dat er dubbel werk gedaan wordt, wordt iedereen verzocht met zijn of haar coordinator contact op te nemen om af te spreken welke kilometerhokken men dit jaar kan doen:

<u>district</u>	<u>coordinator</u>	<u>telefoon:</u>
Roden	Ate Dijkstra	05920-43354
Gieten	Ruud de Koning	05920-12754
Beilen	Eef Arnolds	05930-23645
Diever	Hester Heinemeijer	080 -230861
	Ben Hoentjen	05927-14354
Meppel	Ben Hoentjen	
Sleen	Ben Hoentjen	
Roswinkel	Ben Hoentjen	

Reiskostenvergoeding.

Nu we in de fase beland zijn, dat het grootste deel van Drenthe redelijk tot goed geïnventariseerd is, zal het vaak niet mogelijk zijn iedereen kilometerhokken toe te wijzen, die dicht in de buurt van zijn of haar woonplaats liggen. Het wordt echter zeer op prijs gesteld wanneer medewerkers ook wat dieper Drenthe in willen trekken om voor de WFD aan de slag te gaan. Omdat dit zal betekenen dat reiskosten gemaakt moeten worden om zulke hokken te bereiken, willen we er nog eens aan herinneren dat de WFD een provinciale waderingssubsidie ontvangt. Hieruit kunnen zulke kosten vergoed worden. Schroom daarom niet om dit potje aan te spreken en neem even contact op met onze penningmeester Eef Arnolds (05930-23645) om van hem te horen hoeveel vergoeding je kunt krijgen en hoe je je reiskosten-"declaratie" moet indienen.

De verspreiding van Hop (*Humulus lupulus*) in Drenthe - Ate Dijkstra.

Tot in de late middeleeuwen was Gagel (*Myrica gale*) een belangrijk ingrediënt bij de bereiding van bier (zie Nieuwsbrief 17). Vanaf die tijd gaat men steeds meer over tot het gebruik van Hop (*Humulus lupulus*).

Hop is een tweehuizige plant. Er zijn dus mannelijke en vrouwelijke planten. De bloeiwijze van de vrouwelijke plant is beter bekend onder de naam hopbel. Voor de bierbereiding gebruikt men onbevuchte bloeiwijzen. Aan de voet van de schutbladen van de vrouwelijke bloempjes zitten kleine goudgele kliertjes, die een olieachtige stof afscheiden. Deze stof bevat hopolie en een drietal harssoorten, die onder andere mede de smaak van bier bepalen en bovendien een conserverende werking hebben.

Veldnamen als hopakkers, hoppenkamp en huppenkamp geven aan dat Hop vroeger ook op de Drentse essen werd verbouwd. Vermoedelijk was dat voor de lokale bierbereiding. In noord-Drenthe, vooral in Peize, Roden Eelde en Eelderwolde, was de hopteelt van meer dan lokale betekenis. In 1624 teelde bijvoorbeeld iedere Peizer boer hop. Voor enkelen was de teelt van hop zelfs de enige bron van inkomsten. Pas in de periode 1815-1840 is sprake van een streke achteruitgang van de hopteelt in N-Drenthe.

Hop is een klimplant die een hoogte van 5 meter kan bereiken. Omdat de ranken 's winters afsterven en de plant dus elk groeiseizoen weer van de grond af moet beginnen, is het logisch dat deze klimmer veel voedsel nodig heeft. Hop is dan ook een soort van vochtige, humeuze voedselrijke gronden, waar hij groeit in elzen- en wilgenbossen. Opvallend is dat het min of meer natuurlijke verspreidingspatroon van Hop in noord-Drenthe (fig. 4) samenvalt met het gebied dat voor de hopteelt van boven-lokale betekenis was. Een mogelijke verklaring!

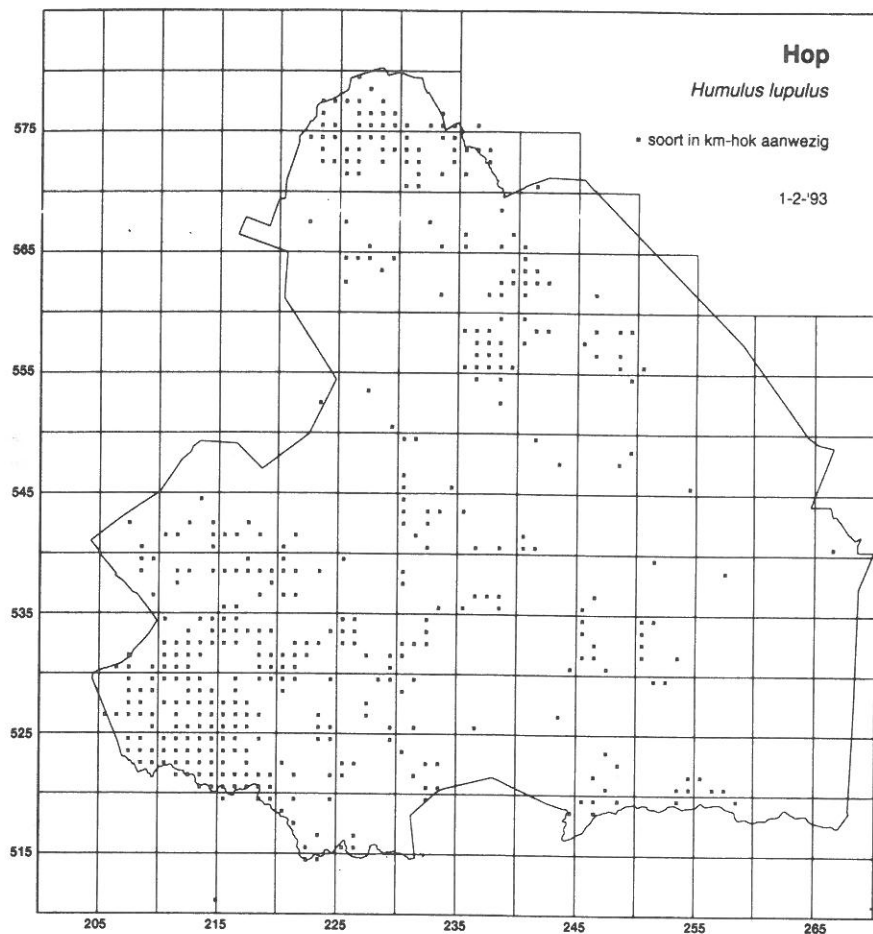
Oorspronkelijk is een deel van noord-Drenthe bedekt geweest met bos. Namen als Peizerwolde, Foxwolde, Leutingewolde, Roderwolde en Eelderwolde herinneren hieraan. Door de aanwezigheid van potklei vlak onder tot aan het maaiveld waren dit vochtige tot natte en naar Drentse begrippen zeer soortenrijke bossen. Potklei is een zeer zware klei, die zo'n 250.000 tot 300.000 jaar geleden tijdens een ijstijd is afgezet en is voedselrijker dan zand en keileem.

Elders in Drenthe komt Hop vooral voor in de beekdalen en in het slagenlandschap van Ruinerwold-Koekange met zijn elzensingels. Soms groeit Hop ook in bossen en houtwallen op de hogere gronden. Het is niet onmogelijk, dat het dan gaat om (verwilderde) exemplaren afkomstig van de hopteelt op de essen.

Excursiedata 1993

Net als in de voorafgaande jaren houden we weer een aantal excursies in "witte" gebieden. In de volgende nieuwsbrief, die begin mei verschijnt zullen de vertrekplaatsen vermeld worden. Iedereen kan nu alvast de volgende data van de WFD-excursies, steeds op zaterdag, vertrek rond 10 uur, noteren:

15 en 29 mei. 12 en 19 juni. 3 juli. 14 en 28 augustus. 11 en 25 september.

Figuur 4: De verspreiding van Hop (Humulus lupulus) in Drenthe

Een heel goed veldseizoen toegewenst en graag tot ziens op de excursies!
Hester Heinemeijer, Ate Dijkstra en Ben Hoentjen.

